

DET KONGELIGE
OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENT

Skagerak Kraft AS
Postboks 80
3901 PORSGRUNN

Deres ref

Vår ref

Dato

16/2990-

7. november 2018

Skagerak kraft AS - avslag på søknad om bygging av Vinda kraftverk, Øystre Slidre kommune

1. Innledning

Skagerak Kraft AS (Skagerak Kraft) søkte i 2013 om konsesjon etter vannressursloven for å bygge Vinda kraftverk, samt om anleggskonsesjon etter energiloven til bygging av en 1,4 km lang 22 kV jordkabel med tilhørende komponenter frem til transformatorstasjonen på Heggenes. Det er også søkt om samtykke til ekspropriasjon etter oreigningslova § 2 for nødvendige fallrettigheter, samt ekspropriasjon av nødvendig grunn og rettigheter for å bygge og drive de omsøkte elektriske anleggene.

Skagerak Kraft, Øystre Slidre kommune og Clemens Kraft AS samarbeider om utvikling av planene for Vinda kraftverk. Skagerak Kraft er eid av Skagerak Energi AS. Statkraft eier 66,62 prosent og Skien, Porsgrunn og Bamble kommuner eier 33,38 prosent av Skagerak Energi AS.

Elva Vinda er en sideelv til Begnavassdraget og ligger i Øystre Slidre kommune i Oppland. Strekningen som er søkt utbygget er på 5,8 km og har et vekslende løp med flere fossefall. Begnavassdraget er utbygd med en rekke kraftverk og reguleringsmagasin. Samlet årsproduksjon i Valdres er 1,4 TWh, hvorav de to største, Åbjøra og Bagn kraftverk, utgjør nærmere 59 prosent.

Innsjøen Søre Vindin er kilde for et større, privateid vannverk med navn Vindin vassverk. Vannverket forsyner Heggenes og store deler av Volbu med drikkevann, og bruker Vinda som resipient for regenerat fra vannverket.

Postadresse
Postboks 8148 Dep
0033 Oslo
postmottak@oed.dep.no

Kontoradresse
Akersgata 59
oed.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org.nr.
977 161 630

Avdeling
Energi- og
vannressursavdelingen

Saksbehandler
Katrin Lervik
22 24 63 60

Skagerak Kraft søkte i utgangspunktet om to alternativer for utbyggingen av Vinda kraftverk. Alternativ 1 innebærer vannvei i tunnel og kraftstasjon i fjell, og alternativ 2 omfatter nedgravd rørgate og kraftstasjon i dagen. Planlagt årlig kraftproduksjon etter omsøkt alternativ 1 er anslått til å gi 59 GWh, hvorav 15,6 GWh/år er vinterproduksjon. For alternativ 2 er produksjonen oppgitt til ca. 54 GWh/år, med en vinterproduksjon på 14,9 GWh/år.

2. NVEs innstilling

NVE anbefaler i innstilling 9.9.2016 at det gis konsesjon etter vannressursloven § 8 til bygging og drift av Vinda kraftverk etter omsøkt alternativ 1, som innebærer vannvei i tunnel og kraftstasjon i fjell.

NVE mener at de negative virkningene først og fremst er knyttet til redusert vannføring i elva Vinda som vil virke negativt for landskapsbildet og friluftslivet lokalt, men at dette i stor grad kan reduseres gjennom avbøtende tiltak og god detaljplanlegging. NVE legger vekt på at det av hensyn til naturmangfold, friluftsliv og landskap slippes en tilstrekkelig helårlig minstevannføring, og tilrår også at det installeres peltonturbiner for å minimere risikoen for spredning av abbor fra Søre Vindin til Heggefjorden.

NVE peker på at de positive virkningene av Vinda først og fremst er knyttet til planlagt årlig kraftproduksjon som er beregnet å gi om lag 56 GWh med NVEs forslag til avbøtende tiltak.

Departementet sendte NVEs innstilling på høring til kommune og fylkeskommune. Oppland fylkeskommune uttalte seg i brev av 18. januar 2017. Fylkeskommunen anser registreringsplikten som oppfylt for alternativ 1, men ikke for alternativ 2. Fylkeskommunen opprettholder innsigelse frem til enten begge alternativer er avklart, eller alternativ 2 går ut, og slik at behandlingen av alternativ 1 kan sluttføres. Øystre Slidre kommune har ikke merknader til NVEs innstilling som det fremgår av kommunens brev av 30. januar 2017.

3. Departementets merknader

3.1. Vurderingsgrunnlaget

Det er søkt om konsesjon etter vannressursloven. Etter lovendring som trådte i kraft 1.1.2018 skal kraftverk med årlig produksjon over 40 GWh, som tidligere ble behandlet etter vannressursloven, nå behandles etter vassdragsreguleringsloven.

Konsesjon til Vinda kraftverk kan bare gis dersom fordelene ved tiltaket er større enn skader og ulemper for allmenne og private interesser, jf. vassdragsreguleringsloven § 5.

I departementets vurdering av om konsesjon skal gis etter vassdragsreguleringsloven, må fordelene og ulempene ved det omsøkte tiltaket veies opp mot hverandre. Skader og ulemper for allmenne og private interesser skal hensyntas.

Bevaring av naturmangfoldet inngår i skjønnsutøvingen etter vassdrags- og energilovgivningen. Det innebærer at miljøkonsekvensene ved utbygging av Vinda kraftverk må vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der de samfunnsøkonomiske fordelene avveies mot ulempene, herunder i form av forringelse eller tap av naturmangfold.

Bestemmelsen i naturmangfoldloven § 8 og prinsippene i samme lov §§ 9-12 legges til grunn som retningslinjer for vedtak etter vassdragslovgivningen. Det vises i den sammenheng til forvaltningsmålene om naturtyper, økosystemer og arter i naturmangfoldloven § 4 og 5.

Disse forvaltningsmålene blir iaktatt ved departementets behandling.

I tråd med naturmangfoldloven § 8 første ledd om kunnskapsgrunnlaget, bygger departementets vurdering og tilråding på følgende:

- Skagerak krafts søknad av 12. desember 2013.
- Skagerak krafts melding om endring av konsesjonssøknad for Vinda kraftverk av november 2015.
- Konsekvensutredninger og fagrapporter utarbeidet av Norconsult i 2013.
- NVEs innstilling av 9. september 2016 og høringsuttalelser til denne.
- Departementets befaringsrapport 19. oktober 2016.
- Notat fra Geir Gaarder om funn av nye rødlistearter langs Vinda, av 7. november 2016.
- NVEs merknader til nye funn av rødlistearter av 10. februar 2017.
- Artsdatabanken
- Senere innspill mottatt som ledd i departementets behandling

Departementet finner at tiltaket er godt nok opplyst ved gjennomførte utredninger og høringer til at vedtak kan fattes. Departementet viser til at materialet antas å gi den kunnskap som kreves om landskapet, utbredelsen av naturtyper, den økologiske tilstanden i området og arters bestandssituasjon. Også virkningene av utbyggingen er beskrevet på tilstrekkelig vis.

3.2 Samfunnsmessige virkninger

Den viktigste samfunnsmessige nytten med Vinda kraftverk vil være produksjon av ny fornybar kraft. Vinda kraftverk vil etter omsøkte planer for alternativ 1 produsere om lag 56 GWh per år med NVEs forslag til minstevannføring, hvorav cirka 26 prosent vinterproduksjon. En utbygging av Vinda kraftverk vil gi inntekter til Øystre Slidre i form av skatter og avgifter.

Utbyggingskostnad vil være cirka 267 mill. kroner for en løsning med vannveg i tunnel, peltonturbiner og kraftstasjon plassert delvis i dagen.

I henhold til justerte produksjonstall og produksjonskostnader vil utbyggingskostnadene ligge på rundt 4,77 kr/kWh for alternativ 1. Prosjektet har positiv nåverdi ved bruk av NVEs basis prisbane og elsertifikater.

Departementet understreker at de samlede virkningene av tiltaket ikke er begrenset til de som kan prissettes. Tiltaket vil også ha virkninger på natur, miljø og areal. Departementet vil vurdere miljøvirkningene av tiltaket nærmere, og ta stilling samlet sett til den samfunns-økonomiske lønnsomheten.

3.3. Landskap og friluftsliv

Tiltakets influensområde strekker seg fra Søre Vindin i nord, og gjennom et variert skog- og jordbrukslandskap ned til Heggefjorden og videre ned til samløpet mellom Vala og Vinda. Av KU-rapporten fremgår det at landskapet langs elven Vinda utgjør en viktig del av et influensområde, som er preget av markante dalfører med slake dalsider, større jordbruks-grender, dyrkamark, skogsarealer og beitemarker. Rapporten viser til at de store elvene er karakteristisk for regionen. Oppe fra Søre Vindin renner elva Vinda i vekslende stryk, mens Heggefjorden danner et synlig vannspeil i bunnen av dalen ved Hegge. Elva Vinda har alt fra rolige partier til fosser og juv, og renner for en stor del gjennom skogsområder, spesielt i de øvrige deler. Området er jevnt bebygd, med mange tun oppover i dalsidene, blandet med eneboliger og spredt fritidsbebyggelse.

Søre Vindin

KU-rapporten om landskap viser til at Søre Vindin ligger i et område med forholdsvis få synlige inngrep, med unntak av skogsbilveier og spor etter aktiv skogsdrift. KU-rapporten viser til at området har gode visuelle kvaliteter og fremstår som lite forstyrret av tidligere inngrep, selv om det er skogsbilveier og spredte hytter i nærheten. Søre Vindin er drikkevannskilde, og det er derfor forbudt med sportsfiske, bading og motorbåtferdsel i innsjøen. KU-rapporten viser til at dette begrenser innsjøens verdi for friluftsliv. Det er heller ikke ventet at tiltaket vil påvirke mulighetene for jakt i driftsfasen, og konsekvensene for friluftsliv i dette området er derfor ventet å bli små.

NVE viser til at området i dag er fritt for tekniske inngrep, og at de planlagte tiltakene kommer til å endre området urørte preg. NVE påpeker likevel at området er omgitt av skog, og at anleggsarbeidet derfor vil ha begrenset innsyn. NVE mener alternativ 1 er det utbyggingsalternativet som gir minst skade på landskapet i Søre Vindin. Departementet slutter seg til NVEs vurdering.

Vinda

I følge KU-rapporten for landskap preges landskapsregionen av daler og elver, og Vinda er representativ for dette landskapet. Mange av de store og middels store elvene i regionen er i dag utbygd, selv om nærmeste vassdrag i øst, Etna, er vernet.

Det er stort sett skog hele veien fra Søre Vindin og ned til Langedalsbrua. I følge fagrapporten er elva lite synlig fra langt hold. I det mer åpne jordbrukslandskapet rundt Langedalsbrua er det kantvegetasjon langs elvestrengen som til en viss grad skjerner for elva. Videre nedover mot Engli og Ånrud renner elva gjennom mer åpne og bebygde områder. Ved samløpet med elva som renner fra Heggefjorden tetter skogen seg igjen rundt

elvekanten. KU-rapporten vurderer verdien til Vinda som landskapselement i influensområdet som middels stor.

I følge KU-rapporten for friluftsliv går det stier langs begge sider av elva som er mye brukt til gåturer og trening. NVE viser til at den opparbeidete stien, Folkestigen, som går langs elva og opp til Stampfossen, går forbi flere imponerende stryk og fosser. Stien er lett tilgjengelig for folk som bor i området, og har stor betydning for friluftslivet. Også langs elvas vestside nedover mot Langebrue er det mulig å oppleve elva på nært hold. NVE vurderer Vinda til å ha middels til stor verdi som landskapselement, og stor verdi for lokalt friluftsliv.

I følge konsekvensutredningen vurderes konsekvensene for friluftslivsinteressene i planområdet som middels negative. Tilsvarende vurderes også konsekvensene for landskap å være middels negative. Departementet viser til at den endrede vassføringen i Vinda vil bli den mest synlige konsekvensen for landskap og friluftsliv etter at kraftverket er satt i drift. Elvas variasjon gjennom året vil bli mindre fordi det jevnt over blir lav vannføring, og fossene vil også miste mye av sin verdi som landskapselementer. Departementet er enig med NVE om at området langs elva har særpreg, spesielt ved høy vannføring. Naturen rundt Vinda med jettegryter, badekulper og tilrettelagte stier er med på å forsterke verdien. Fossene vil miste mye av sin verdi som landskapselementer med en jevnt over lavere vannføring. Departementet mener konsekvensene for friluftsliv langs Vinda er av betydning for konsesjonsspørsmålet.

Heggefjorden, rørgatetrasé og kraftstasjonsområde

KU-rapporten for landskap viser til at landskapet ned mot Heggefjorden er preget av gamle gårdsbygg og dyrket mark. Nede ved vannet spiller kulturlandskapet og naturlandskapet sammen på en god måte. Verdien vurderes til middels stor.

NVE viser til at Heggefjorden ble vernet mot kraftutbygging i Verneplan I for vassdrag i 1973, med bakgrunn i landskapets kvalitet og hensynet til turismen. Vernet gjaldt bare selve innsjøen, med forbehold om en regulering på 1 meter.

I konsekvensutredningen for friluftsliv vises det til at det i Heggefjorden er flere titalls grunneiere med oter- og garnretter. Det er også et ganske omfattende stangfiske både fra land og i båt. Dette fisket er åpent for alle og lett tilgjengelig. Rapporten viser til en relativt stor og stabil ørretbestand. Sportsfiske utøves både av lokale og turister. Heggefjorden har derfor en viss betydning for regionalt friluftsliv. Heggefjorden vurderes å ha stor lokal verdi for fiske og øvrig friluftsliv.

I følge konsekvensutredningen vil den største konsekvensen av tiltaket være risiko for spredning av abbor fra Søre Vindin. NVE mener risikoen kan reduseres med bruk av peltonturbiner og øvrige avbøtende tiltak. NVE mener det likevel ikke kan garanteres at abbor ikke spres.

Departementet finner konsekvensene for friluftsbasert fiske ved Heggefjorden relevante for konsesjonsvurderingen.

3.4. Naturtyper og vegetasjon

NVEs innstilling bygger på fagrapporten om naturmiljø fra 2013 når det gjelder opplysninger om naturtyper og vegetasjon. Denne rapporten har i etterkant blitt oppdatert og supplert av Geir Gaarder i et notat av 7. november 2016.

Søre Vindin

I følge KU-rapporten fra 2013 ble det ikke registrert viktige naturtyper eller truede plantearter i Søre Vindin, og naturtyper og vegetasjon i dette området ble derfor vurdert til å ha liten verdi. NVE viser til at det er ventet at utbyggingen vil føre til små negative konsekvenser for naturtyper og vegetasjon i Søre Vindin. KU-rapporten konkluderer med at slike kortvarige økninger ikke vil påvirke naturtyper og vegetasjon ved Søre Vindin i driftsfasen. NVE vurderer derfor konsekvensen for naturtyper og vegetasjon som ubetydelig. Departementet er enig med NVE i at dette ikke vil få betydning for konsesjonsspørsmålet.

Vinda

Den berørte strekningen er 5,8 km lang fra utløpet av Søre Vindin til samløpet med utløpselva fra Heggefjorden ved Storefoss. KU-rapporten viser til at det er tre registrerte verdifulle naturtyper tilknyttet Vinda; bekkekløft og bergvegg langs Vindas østre bredde med en fossesprøytsone i øvre del ved Helvetesfossen, samt fossesprutsone og bekkekløft i Vindas helt nedre del. KU-rapporten viser til at områdebeskrivelsene er svært mangelfulle for alle lokalitetene og de er alle gitt verdi viktig. I følge KU-rapporten er det ikke registrert truede karplanter, moser eller lav tilknyttet disse lokalitetene. I følge denne rapporten ligger det også en registrering fra 2002 med bekkekløft og bergvegg i Storefoss. Dette området har fått verdivurdering viktig. KU-rapporten viser til en fagrapport utarbeidet i 2005 i forbindelse med Valdres Energiverk AS' søknad om utbygging av Storefoss kraftverk. Da ble det registrert fosse-eng i fossesprøytsone. Det ble særlig vist til at fossesprøytevegetasjonen vis a vis Vindefossen var velutviklet, og måtte regnes som det mest verdifulle element/naturtypen for biomangfold innen influensområdet. Det ble imidlertid ikke registrert spesielt sjeldne, spesialiserte "fossesprøytarter" her. Både elveløp og fosse-eng er regnet som rødlistet naturtype med status nær truet.

Fagrapporten viser videre til at det er registrert et fåtall truede arter i Vindas nedre deler i Artsdatabankens artskart. De to artene som er registrert her er karplanten rankførstjerne og soppen småskjellet musserong. Begge er funnet i nærheten av Storefoss, men har ikke direkte tilknytning til vassdraget. Berggrunnen i Vindas løp i influensområdet består av glimmerskifer og en del fyllitt, og naturtypene langs vassdraget består av ulike barskogutforminger dominert av lavfuruskog og småbregneskog i tørre og fuktige områder. Rapporten viser til at skogen er hogstpåvirket. I midtre del av vassdraget er det små arealer med flommarksskog i tilknytning til elveleiet. Moser som ifølge KU-rapporten er registrert langs Vinda, er de fuktighetskrevede artene lurvflik, skortetvebladmose, dvergfliek, broddglefsemose, barkfrynsemose og rabbesigd. Rapporten påpeker at bergveggene langs

Vinda er skifrige og porøse og forvitrer lett, og konkluderer med at slikt ustabil substrat sjelden gir feste for krevende arter som er avhengige av kontinuitet og stabilitet. Moser og noen karplanter fant imidlertid feste noen steder, representert ved de noe kalkkrevende artene rosenrot og bergfrue. Samlet sett vurderer rapporten Vinda til å inneha middels verdi for temaet naturtyper og vegetasjon, hovedsakelig på grunn av forekomst av de truede vegetasjonstypene fossesprøytzone og bekkekløft/bergvegg i Vindas nedre del, ved samløpet med utløpselven fra Heggefjorden.

NVE viser i innstillingen til at tiltaket vil gi redusert vannføring i hele elva, og at det nederst i vassdraget er naturtyper oppført som nært truet. NVE viser til at fossesprøytvegetasjonen tvers ovenfor Vindefossen er velutviklet, og kan regnes som det mest verdifulle elementet/naturtypen innenfor influensområdet. Det påpekes at naturtypene og vegetasjonen rundt dette området kan bli endret som følge av redusert vannføring i elva. NVE legger vekt på at det ikke ble registrert rødlistede mose- eller lavararter i forbindelse med konsekvensutredningen for Storefoss kraftverk, men at flere av de fuktige bergveggen kunne ha et visst potensiale for truede mosearter. NVE viser likevel til at en utbygging av Vinda ikke vil være i konflikt med forvaltningsmålet for naturtyper og økosystemer gitt i naturmangfoldloven § 4, eller forvaltningsmålet for arter i naturmangfoldloven § 5. NVE mener at de naturtypene som blir berørt, ikke er så verdifulle at det er av avgjørende betydning. Gitt et visst overløp over dam og krav om minstevannføring på akseptabelt nivå fra Søre Vindin, konkluderer NVE med at bygging av Vinda kraftverk vil ha mindre negativ påvirkning på Vindefossen på grunn av et relativt stort restfelt.

Uavhengig av KU-rapporten utarbeidet av Norconsult, har Geir Gaarder gjort et feltarbeid langs Vinda den 28. oktober 2016, og påvist 8 rødlistede lavararter langs Vinda. Av disse er 6 kategorisert som nært truet og to som sterkt truet. I tillegg skal det ifølge rapporten være et ikke bekreftet funn av krokblømmose som også er sterkt truet.

På den planlagte utbyggingsstrekningen i Vinda ble det påvist følgende nær truede arter; gubbeskjegg, sprikeskjegg, rustdoggnål, gryntjafs, granseterlav og hvithodenål. Det ble også påvist huldrenål som er sterkt truet. Disse artene er hovedsakelig knyttet til gammelskog. Videre er det funnet en liten forekomst av fossefylllav (EN), som er sterkt knyttet til lokaliteter med svært høy luftfuktighet. Arten er sjelden og mørketallene er vurdert som lave. Lokaliteten er sparsom og er funnet på en liten gran inntil Vindefossen, som ligger i nedre del av planlagt utbyggingsstrekning. Gaarder-rapporten viser til at arten er truet av skogbruk og i nyere tid av kraftverksutbygginger. Fossefylllav er sårbar for uttørking sommerstid.

Ingen av disse funnene var kjent da NVE oversendte innstilling til departementet 9. oktober 2016, og er derfor ikke tillagt vekt i NVEs vurdering av naturtyper og hvilken påvirkning utbyggingen får på disse. NVE har derfor gjort en ny vurdering på bakgrunn av de nye funnene i brev av 10. februar 2017 til departementet. NVE anser det som lite sannsynlig at artene gubbeskjegg, sprikeskjegg, rustdoggnål, gryntjafs, granseterlav, hvithodenål og huldrenål vil bli nevneverdig påvirket av en eventuell utbygging, så lenge kraftverket bygges med vannvei i tunnel og det pålegges slipp av minstevannføring. NVE viser til at det først og

fremst er hogst, forringet habitatkvalitet eller tap av habitat som ser ut til å være den største trusselen mot disse artene.

NVE mener det er viktigst å ivareta fossefylltav i de miljøer som virker å være spesielt godt egnet for denne arten, og viser til at habitatkvalitet er svært viktig for at bestanden skal være levedyktig over tid. NVE viser til at lokaliteten i Vinda synes å være av lav kvalitet, noe som også gjenspeiles i den ene lille lokaliteten som ble funnet. NVE bemerker at vannstrengen forbi funnet av fossefylltav vil bli fraført vann ved en utbygging, men er av den oppfatning at arten ikke er direkte påvirket av fossesprøyt, men av høy luftfuktighet som følge av at den vokser på et skyggefullt sted i fuktig skog like i nærheten av elva. NVE påpeker at treet laven vokser på allerede synes dødt eller holder på å dø, og at det er en viss sannsynlighet for at arten vil utgå fra vassdraget uavhengig om det blir en utbygging. NVE viser til innstillingen der det er foreslått slipp av minstevannføring hele året, med økt vannslipping i sommerperioden. Med disse tiltakene mener NVE at utbyggingen vil gi mindre virkning på fossen i nedre del. NVE legger også vekt på at det store restfeltet sammen med periodevis overløp i stor grad vil ivareta en god vannføringsdynamikk i Vindefossen etter en utbygging. NVE viser til at det ikke er anbefalt noen omfattende regulering i Søre Vindin, og at de store flomvannføringene derfor blir lite berørt. NVE mener det først og fremst er de tørre periodene sommerstid som er kritisk for arten. NVE legger til grunn at minstevannføringen vil ivareta den naturlige vannføringen i vassdraget i tørre perioder, selv om fuktigheten vil reduseres i perioder da vannføringen ligger høyere enn minstevannføringen sammen med driftsvannføring. Selv om arten vil få tilført mindre fukt fra Vinda vil uttørringen være begrenset, da arten lever på et skyggefullt sted tett inntil Vindefossen.

Arten krogblygmose oppe ved Helvetesfossen som fremgår av Garders rapport er ikke bekreftet, og NVE tillegger derfor ikke dette funnet like stor verdi som de andre bekreftede funnene av rødlistede arter. NVE påpeker usikkerheten som er knyttet til krogblygmosens habitat, men legger til grunn at arten vokser der det er kalkrik grunn og i områder med høy luftfuktighet. NVE mener at dersom denne arten finnes i vassdraget, er områdene nedenfor samløpet med Vinda og Volbuåne et nærliggende habitat for arten, og her er det ikke forventet negative virkninger som følge av en eventuell utbygging av Vinda kraftverk.

NVE er enig i at verdiene knyttet til biologisk mangfold øker noe med de nye funnene. NVE mener likevel at en må se på virkningskriteriet når en skal vurdere om de nye registreringene vil ha betydning for NVEs opprinnelige vurdering knyttet til biologisk mangfold. Av de nye artene som ble påvist i Garders rapport, mener NVE at det kun er fossefylltav som kan bli påvirket i nevneverdig grad ved en utbygging. NVE mener at de samlede negative virkningene på biologisk mangfold i og langs Vinda er noe høyere enn det NVE la til grunn i innstillingen, men at disse ikke er så store at NVE vil endre anbefaling til departementet.

Departementet er enig med NVE i at de nye funnene som fremgår av rapporten til Garder må tillegges vekt, spesielt funnene av de sterkt truede artene fossefylltav og huldrenål. Departementet viser til at det først og fremst er fossefylltav som vil kunne bli negativt påvirket av en utbygging. Departementet er enig i NVEs konklusjon om at de samlede negative

virkningene på biologisk mangfold i og langs Vinda er større etter de siste funnene. Departementet mener virkningene for biologisk mangfold langs Vinda er av betydning for konsesjonsspørsmålet.

Heggefjorden, rørgatetrasé og kraftstasjonsområde

Deler av området ved Heggefjorden, der det er planlagt å legge tippmasse, overlapper med et område som er kalt Jærdalen Hamnehage og er registrert som naturbeitemark i naturbase. Området har ingen registrerte truede planter, og ifølge KU-rapporten synes området å ha liten verdi for tema naturtyper og vegetasjon. Konsekvensene ved Heggefjorden vurderes derfor å være ubetydelig både i anleggs- og driftsfase.

3.5. Fugl og pattedyr

Søre Vindin

I Naturbase ligger det inne registrering av storlom i Søre- Midtre- og Nordre Vindin.. Oter er observert i området, særlig tilknyttet Nørdreåne som renner mellom Midtre- og Søre Vindin. KU-rapporten vurderer området til middels verdi på grunn av storlom og oter.

NVE påpeker at det ikke forventes at oteren vil bli nevneverdig påvirket av tiltaket, og viser til forventet ubetydelig konsekvens for fisk og ferskvannsbiologi. NVE viser til at storlom har status som livskraftig (LC) i Norsk rødliste, men var inntil 2015 vurdert som nær truet (NT). NVE presiserer at selv om arten ikke lenger er rødlistet i Norge, er den på Bernkonvensjonens Liste II over dyrearter som Norge er forpliktet til å beskytte. Etter NVEs vurdering vil en stabil vannstand i storlomens hekketid være avgjørende for at tiltaket ikke skal på negative konsekvenser.

Departementet mener hensynet til fugl og pattedyr i tilknytning til Søre Vindin skal inngå som et element i avveiningen av om konsesjon skal gis.

Vinda

I følge KU-rapporten utgjør Vinda med sine mange stryk og mindre fossefall et godt habitat for fossefall, og det har blitt registrert flere reirplasser. Det er også observert spor av grønnspett, i tillegg til en fuglefauna representativ for området med blant annet storfugl, orrfugl, nøtteskrike, flaggspett, stær (NT), taksvale, låvesvale, trane og gluttsnipe. Av pattedyr viser KU-rapporten til at det er elg, rådyr, rev, mår og mink i området. KU-rapporten vurderer området til å inneha middels verdi for temaet fugl og pattedyr.

Heggefjorden, rørgatetrasé og kraftstasjonsområde

Heggeøyne innbefatter Heggefjordens vestre del og Dalsånis utløp i Heggefjorden. I følge KU-rapporten er dette leveområde for orrfugl, hekkeområde for stokkand, kvinand, møller, hagesanger, munk, svartmeis og tornskate (NT) og rasteområde for sangsvane, krikand,

toppand, siland, laksand, trane, vipe (NT), enkeltbekkasin, rødstilk og gluttsnipe. Rapporten påpeker at tornskate og vipe som er nær truet, er tilknyttet henholdsvis kulturmark og kulturmark/hogstflater. I følge konsekvensutredningen er tiltaket vurdert til å være liten negativ i anleggsfasen og ubetydelig i driftsfasen. Rapporten vurderer området til å ha liten-middels verdi.

Etter departementets vurdering er konsekvensene av tiltaket for fugl og pattedyr ved Heggefjorden ikke avgjørende for konsesjonsspørsmålet.

3.6. Fisk og ferskvannsorganismer

Søre Vindin

I følge KU-rapporten er det registrert bestand av ørret, abbor og ørkyte. KU-rapporten konkluderer med at det er liten sannsynlighet for at innsjøen huser en stor ørretbestand, og ørretpopulasjonen karakteriseres som en tynn til middels bestand med fisk av middels størrelse. Konsekvensutredningen vurderer Søre Vindin å ha liten verdi for fisk og ferskvannsorganismer.

NVE viser til at en konstruksjon foran turbininntaket i Søre Vindin må kombineres med en tilpasset lysåpning slik at fisk i liten grad går inn i turbinen. NVE mener at dette sammen med en løsning med installasjon med peltonturbiner, vil redusere risikoen for spredning av abbor.

Vinda

I følge KU-rapporten er vassdraget uegnet for annet enn nedstrøms vandring på grunn av mange fosser nedover vassdraget. Konsekvensutredningen konkluderer derfor med at Vinda har liten verdi for fisk og ferskvannsorganismer. Konsekvensen vurderes å være liten negativ både i anleggs- og driftsfasen.

Heggefjorden

En utbygging kan få konsekvenser for ørretbestanden i Heggefjorden dersom abbor følger med driftsvannet fra Søre Vindin ut i Heggefjorden. I følge konsekvensutredningen utgjør ikke en introduksjon av abbor i Heggefjorden noen trussel mot biologisk mangfold, i den forstand at det vil føre til reduserte forekomster av truede fiskearter eller lignende. Rapporten vurderer likevel overføring av abbor som middels stort negativt, da det etter hvert er få vassdragsavsnitt på Østlandet som er tilnærmet rene ørrethabitater. KU-rapporten viser til at tiltaket vil kunne påvirke fisk og ferskvannsbiologi ved marginale endringer i vannstandsvariasjoner. I Heggefjorden finnes det ørret og ørkyte, men ørreten er ikke definert som storørretstamme. Ørretbestanden karakteriseres som middels til tynn, med fisk av middel størrelse. Av KU-rapporten fremgår at tiltaket samlet sett vil få middels negative konsekvenser for fisk og ferskvannsorganismer i Heggefjorden.

NVE påpeker at det ikke finnes noen absolutt garanti for at abbor ikke følger med driftsvannet og ut i Heggefjorden slik tiltaket er omsøkt. NVE peker på at små individer eller egg vil kunne overleve passasjen gjennom kraftverket ved driftsstans, eller når tunnelen av

ulike årsaker tømmes for vann. NVE viser til studier der det fremgår at Peltonturbiner fører til 100 % dødelighet hos passerende fisk, og anbefaler derfor at kraftverket kun installeres med Peltonturbiner. Dette vil gi noe redusert produksjon, og en kostnadsøkning på 6 %, men NVE mener at ved å velge denne løsningen dekker tiltakshaver kostnadene ved å begrense en potensiell skade på naturmangfoldet ved å redusere sannsynligheten for spredning av abbor som følge av tiltaket. NVE påpeker at det uansett vil være en fare for spredning ved driftsstans og tømning av vannvei, og at det derfor er av stor betydning at tiltakshaver planlegger tiltaket slik at faren for spredning minimeres. Skagerak kraft har i etterkant av søknaden gått inn for å erstatte den omsøkte Francisturbinen med Peltonturbiner, samtidig som det anlegges stasjonshall i dagen ettersom peltonturbiner krever fritt vannspeil og tar mer plass. Departementet registrerer at det ikke kan garanteres at spredning av abbor ikke kan forekomme, selv med de avbøtende tiltak NVE har skissert. Etter departementets vurdering er konsekvensene for fisk og ferskvannsorganismer av betydning for konsesjonsspørsmålet.

3.7. Kulturminner og kulturmiljø

I følge KU-rapporten finnes det et stort antall kulturminner innenfor tiltaks- og influensområdet for Vinda kraftverk. Kulturminnene fra nyere tid finnes stort sett samlet innenfor gårdstunene i området, mens de forhistoriske kulturminnene finnes mer spredt. I Riksantikvarens database finnes det 18 forhistoriske lokaliteter innenfor kulturmiljøet rundt Søre Vindin. Av disse er 17 automatisk fredede kulturminner og ett uavklart kulturminne. Potensialet for funn av ikke-registrerte forminner i området antas å være middels. KU-rapporten vurderer Søre Vindin til middels verdi. I kulturmiljøet rundt Vinda finnes det hovedsakelig forhistoriske kullgroper. Det er også observert flere mulige gravrøyser. Av rapporten fremgår det at det er stort potensial for å gjøre ytterligere funn av forminner, spesielt i skogsområdene langs Vinda. Av nyere kulturminner finnes det flere bygninger fra 17- og 1800-tallet i det landsdekkende registeret over eldre bygninger og andre kulturminner. Det ligger også ruiner etter mølla på Langedal som også er registrert. Det skal ha vært en sag ved Vinda, og sporene etter en oppmurt hustuft og mulige rester av en demning tvers over elva finnes i området planlagt for dam og inntak. KU-rapporten viser til at kulturmiljøet langs Vinda i liten grad er forstyrret av moderne tiltak, som gir stor opplevelsesverdi. Rapporten vurderer kulturminnene langs Vinda til å ha middels til stor verdi. Kulturmiljøet langs Heggebø har blant annet forekomster av automatisk fredede kullgroper og nyere tids kulturminner. Det er vurdert å være middels - stort potensial for funn av forminner, og dette området er gitt liten/middels verdi. I kulturmiljøet rundt Sælid er det kun bevart et fåtall forhistoriske kulturminner, men det antas at det har vært stor aktivitet i området i forhistorisk tid. Kulturmiljøet rundt Sælid er i åpent kulturlandskap og er gitt middel/stor verdi. I begge utbyggingsalternativene vil anleggsvirksomheten føre til trafikk og grave-/sprengningsarbeid innenfor kulturmiljøene. Konsekvensgraden i KU-rapporten er satt til liten negativ for alternativ 1 og middels til stor negativ for alternativ 2 i anleggsfasen. I følge rapporten vil redusert vannføring direkte påvirke de kulturminnene som ligger tette opp til elva. Begge alternativene vurderes likt med tanke på fraføring av vann, men for alternativ 2 vil rørgaten i tillegg komme i direkte konflikt med automatisk fredede kulturminner. Ved utbygging av alternativ 1 vil massedeponi påvirke kulturmiljøet ved Sælid. Konsekvensen er

vurdert som ubetydelig/liten ved anlegg av massetipp. Ved alternativ 2 vil både kraftstasjonen og tilkomstveien være synlig ved Sælid, men konsekvensen er vurdert som ubetydelig.

Oppland fylkeskommune har gjennomført arkeologiske registreringer av alternativ 1, datert 1. september 2015. Det er påvist flere lokaliteter datert til jernalder, middelalder og nyere tids kulturminner. Fylkeskommunen anser registreringsplikten som oppfylt for alternativ 1, men ikke for alternativ 2. Fylkeskommunen opprettholder innsigelse frem til enten begge alternativer er avklart, eller alternativ 2 går ut, og slik at behandlingen av alternativ 1 kan slutføres.

NVE viser til at noen funn av kulturminner, blant annet et kirkested og dyrkningslag, ikke er endelig avgrenset og lokalisert, men ligger innenfor influensområdet og i mulig konflikt med nedgravd kabel, tilkomstvei og -tunnel. NVE forutsetter at det må gjøres nærmere undersøkelser av kirkestedet og dyrkningslaget før anleggsarbeidene kan settes i gang. NVE mener alternativ 1 fører til minst konflikt med kulturminner og kulturmiljø totalt sett, og da spesielt ved Heggefjorden og Sælid. NVE mener det er mulig å tilpasse massetippen, jordkabel og adkomstveier for å unngå konflikt med automatisk fredede kulturminner. NVE mener tiltaket vil få akseptable konsekvenser på kulturminner og kulturmiljø gitt avbøtende tiltak.

Departementet mener at tiltakets konsekvenser for kulturminner og kulturmiljø ikke er avgjørende for konsesjonsspørsmålet.

3.8. Jord – og skogressurser

Rundt Heggefjorden er det mye fulldyrket jord på nordsiden av vannet, og verdien av jordbruket langs Heggefjorden og langs de planlagte rørgatene er vurdert til å ha middels/stor verdi. Skogbruket i kommunen er aktivt, men er vurdert til middels i konsekvensutredningen.

I følge konsekvensutredningen vil det i anleggsfasen bli gjort relativt store arealbeslag i tiltaksområdet for begge alternativene. Konsekvensutredningen vurderer reduksjonen som liten/middels negativ.

Redusert vannføring i Vinda kan føre til at elvas effekt som naturlig gjerde for beitedyr opphører selv med minstevannføring. Etter utbyggingen vil middelvannstanden øke med om lag 9-10 cm i Heggefjorden, men ifølge KU-rapporten er det lite trolig at vannstands- endringene vil påvirke skogbruksproduksjonen i vesentlig grad.

Departementet kan ikke se at temaet jord- og skogressurser får betydning for konsesjonsspørsmålet.

3.9. Vannkvalitet og forurensning

Søre Vindin er kilde for Vindin vassverk. Vannverket forsyner Heggenes og store deler av Volbu med drikkevann. Vannverket har et inntak i Vinda litt nord for Storefoss bro.

Inntakspunktet ligger i dag som et reserveinntak for å sikre vannforsyning dersom det oppstår problemer i Vindin Vassverk. KU-rapporten anser det som sannsynlig at de fortykningene som oppnås med foreslått minstevannslipp, flomløp og resttilsig er tilstrekkelig til at vannkvaliteten ikke blir vesentlig forverret nedstrøms utslippspunktet for regenerat. I konsekvensutredningen vises det til at rystelser og støy kan bli et problem i anleggsfasen.

Gitt minstevannføring i Vinda, vurderer NVE at inntakspunktet vil ha tilstrekkelig kapasitet også etter en utbygging. NVE påpeker at mulige negative virkninger på vannkvaliteten i driftsfasen vil være knyttet til Vindas resipientkapasitet som følge av redusert vannføring i elva, og påpeker at nødvendige avbøtende tiltak må avgjøres i detaljplanleggingen. Gitt at Skagerak kraft gjennomfører forundersøkelser og kartlegging, kan ikke NVE se at støy og rystelser er av avgjørende betydning for konsesjonsspørsmålet.

Departementet mener temaet ikke er vesentlig for konsesjonsspørsmålet.

3.10. Nettilknytning av anlegget

Skagerak kraft har søkt om to ulike løsninger for kraftverket med hver sin nettilknytning, begge med spenningsnivå 22 kV og tilknytning til Heggenes transformatorstasjon eid og driftet av Eidsiva Nett AS. For begge søknadene må det etableres et nytt innendørs 22 kV bryterfelt i Heggenes transformatorstasjon.

Alternativ 1 innebærer en 1,4 km lang 22 kV jordkabel fra Heggenes transformatorstasjon til kraftstasjonen. Kabelen vil gå over jordbruksland og krysse veier tre steder, inkludert fylkesvei 51, for så å legges i eksisterende og ny adkomstvei til påhugg, og siden følge adkomsttunnelen opp til kraftstasjonen. Investeringskostnaden for alternativ 1 er beregnet til cirka 2 MNOK.

Alternativ 2 er planlagt som en 1,2 km lang 22 kV jordkabel som følger rørgaten frem til transformatorstasjonen. Investeringskostnadene er anslått til cirka 1,8 MNOK.

NVE anser alternativ 1 som mest hensiktsmessig, og har anbefalt denne traseen i innstillingen. Departementet finner at ingen av de omsøkte nettilknytningene gir spesielle ulemper for allmennheten eller naturmangfoldet.

3.11. Samlet belastning

I tråd med naturmangfoldloven § 10 foretar departementet en vurdering av den samlede belastningen på økosystemet. I departementets vurdering er det tatt hensyn til andre allerede eksisterende inngrep og forventede fremtidige inngrep og påvirkninger. Når det gjelder påvirkningen på natur og miljø av det omsøkte prosjektet og tilhørende nettanlegg, vises til gjennomgangen av de enkelte fagtemaer ovenfor.

Store deler av Begnavassdraget er allerede er påvirket av vannkraftutbygging. Samlet årsproduksjon i Valdres i 1,4 TWh, hvorav Åbjøra og Bagn kraftverk utgjør nærmere 59 %. I tillegg til eksisterende kraftverk, er det over 210 GWh ny kraft under planlegging i Valdres, inklusive Vinda. Alle de andre prosjektene er imidlertid enten konsesjonsfrie etter vannressursloven eller kraftverk med installert effekt mindre enn 10 MW. Storefoss kraftverk ved utløpet av Heggefjorden er et av de omsøkte småkraftverkene i området.

Etter departementets vurdering er det lite sannsynlig at det planlagte tiltaket vil medføre nye inngrep som vil forsterke hverandre, slik at den samlede belastningen på økosystemene innen influensområdet øker. Det er heller ikke grunn til å forvente at den samlede belastningen vil bli større sett i sammenheng med eksisterende eller andre planlagte inngrep. Departementet mener likevel at hensynet til ørreten i det vernede vassdraget Heggefjorden er et element som inngår i den samlede belastningen på økosystemet.

4. Konklusjon

I vurderingen av om konsesjon skal gis etter vassdragsreguleringsloven og energiloven må det foretas en avveining av fordelene og ulempene ved de omsøkte tiltakene.

Departementet har merket seg at Fylkesmannen ikke anbefaler at det gis konsesjon for Vinda kraftverk etter de omsøkte alternativene og at Fylkeskommunen har innsigelse mot tiltaket. Øystre Slidre kommune har ikke kommet med merknader til NVEs innstilling til konsesjonssøknaden i sin siste uttalelse.

Bygging av Vinda kraftverk vil gi en ny årlig middelproduksjon på 56 GWh, hvorav om lag 27 prosent er vinterkraft. Utbyggingen har positiv nåverdi ved bruk av NVEs basis prisbane og elsertifikatinntekter

De negative virkningene av kraftverket er først og fremst knyttet til redusert vannføring i Vinda og overføring av vann til Heggefjorden. Tiltaket vil påvirke både landskapsbildet og friluftslivet lokalt. Det kan ikke garanteres at det ikke kan inntreffe spredning av abbor til Heggefjorden, selv om de negative virkningene av det planlagte inngrepet kan reduseres med avbøtende tiltak.

Departementet finner at de negative konsekvensene for landskap, friluftsliv, fisk og fiske er vesentlige. Departementet har etter en samlet vurdering kommet til at de samfunnsmessige fordelene ved utbygging av Vinda kraftverk er mindre enn de skader og ulemper tiltaket har for allmenne og private interesser, jf. vassdragsreguleringsloven § 5.

På denne bakgrunn avslår Olje- og energidepartementet søknaden fra Skagerak kraft AS om bygging av Vinda kraftverk.

Dette vedtaket kan påklages til Kongen i statsråd innen tre uker, jf. forvaltningsloven § 29.
Eventuell klage sendes til Olje- og energidepartementet.

Med hilsen

P. H. Høisveen (e.f.)
ekspedisjonssjef

Trond Ulven Ingvaldsen
avdelingsdirektør

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi

Direktoratet for mineralforvaltning
DNT Valdres
Eidsiva Nett AS
Forum for Natur og Friluftsliv Oppland
Fylkesmannen i Oppland
Norges vassdrags- og energidirektorat
Norsk Maritimt Museum
Norsk Ornitologisk Forening Valdres lokallag
Oppland fylkeskommune
Statens vegvesen region øst
Storefoss Sag AS
Vern Vinda
Vindin Vassverk SA
Øystre Slidre Historielag
Øystre Slidre kommune
Astrid Bidner
Kjell Conradi
Ragnhild og Gudbrand Dahle
Knut Frode Framstad
Jan Gausemel
Jan Fredrik Helland
Bjørn Kjensli
Fred Kuyper
Anne Bee Hegge og Stig Morten Lyngstad
Magne Egil Mjøs
Nils Nøbben
Kari Salvesson
Gullik Skattebo